

dansk identitetshistorie, Carsten Due-Nielsen fører Feldbæks interesse for dansk neutralitetspolitik op i en nyere tid, mens to norske bidragydere markerer den aktuelle beskæftigelse med den dansk-norske helstat. Kun få bidrag falder udenfor områder, Ole Feldbæk har beskæftiget sig med, og kan i så tilfælde rangeres ind under den generelle overskrift: politik. Det er vanskeligt at fremhæve noget for noget andet, men Gunner Lind lægger faktisk meget til første bind af Dansk Identitetshistorie i sit bidrag, Frank Allan Rasmussen knytter an til den af Thorkild Kjærgaard rejste diskussion om overforbruget af de naturlige ressourcer i 1700-tallet, og Carsten Due-Nielsen får bestemt nogle hovedpositioner omkring dansk neutralitetspolitik gennem flere århundreder. Anmelderen finder ikke overraskende Ståle Dyrviks sammenstilling af landboreformerne i Danmark og Norge væsentlig – omend han næppe kan gå ind for den bastante konklusion!

Der er tydeligt markeret to typer af bidrag – elevernes og de yngre fagfællers meget konkrete undersøgelser i tilslutning til eller med udspring i Feldbæks forskningsområder, og så de jævnaldrende kollegers bidrag, der mere har form som essays eller forskningsoversigter. Uanset arten af bidragene så er de så godt som alle læseværdige – kun meget få gange undervejs har man fornemmelsen af genbrug eller pligtarbejde, når nu Ole Feldbæk fylder 60.

Claus Bjørn

Observations on the State of Negro Slavery in the Island of Santa Cruz, the Principal of the Danish West India Colonies, with Miscellaneous Remarks upon Subjects Relating to the West India Question and a Notice of Santa Cruz.
 Edited by ARNOLD R. HIGHFIELD. Antilles Press, St. Croix. 1996. XXXIV+126 s.

Professor Arnold R. Highfield fra University of the Virgin Islands har de senere år været stærkt engageret i arbejdet med tilgængeliggørelse på engelsk af klassiske beskrivelser af det tidligere Dansk Vestindien. Nu har han genudgivet afhandlingen fra 1829 om slaveriet på Sankt Croix, idet han har forsynet den med en værdifuld introduktion.

Afhandlingen blev oprindeligt udgivet anonymt i London; men Highfield demonstrerer overbevisende, at forfatteren må være den britiske søløjtnant Brady, som 1827-1828 rejste rundt i Caraibien og til slut tilbragte et halvt år hos sin broder, der var forvalter på plantagen Mannings Bay på Sankt Croix. Denne sukkerplantage var med sine 300 acres og 136 slaver ganske typisk for forholdene på de danske øer.

Bradys beskrivelse er nok vor bedste kilde til forholdene på plantagerne i 1820'erne. Fremstillingen er naturligvis primært set fra de hvides side; men Brady var ingenlunde blåøjet, og han gjorde sig sine egne iagttagelser og overvejelser om slaveriet. Han var en moderat modstander af slaveriinstitutionen, og hans indstilling var, at slaveriet måtte afskaffes, dog mod passende kompensation til slaveejerne for deres tab.

Netop i 1820'erne var slaveriets hele fremtid meget usikker, og diskussionen om dets afskaffelse var højaktuel, især i Storbritannien, så spørgsmålet var snarere, hvordan slavefrigørelsen skulle gribes an, end hvornår den ville finde

sted. Desuden var årtiet karakteristisk ved slavebefolkningens hastigt faldende omfang og den deraf affødte mangel på arbejdskraft.

På Jomfruøerne formåede man ikke at imødegå disse grundlæggende problemer og mindske den omsiggribende modstand mod slaveriet. De danske myndigheder havde ganske vist siden slavehandelens afskaffelse i 1803 forsigtigt arbejdet på at forbedre slavernes kår for derved at kunne holde slaveriet intakt indtil videre. Desuden håbede man, at individuel frigivelse af slaver eller disses egenfrikøb efterhånden ville mindske problemerne. Men alt var uden synderlig virkning. Hertil kom, at plantageejerne ikke investerede i moderne arbejdsbesparende redskaber og maskiner, som kunne have lettet slaverne for noget af det hårde fysiske arbejdspress. Som bekendt tog de ufrie sagen i egne hænder ved oprøret i 1848, der endte med en hovedkulds ophævelse af slaveriet i Dansk Vestindien.

Bradys afhandling falder i tre dele. Den første og langt mest omfattende beskriver levende og kompetent negerslaveriet under overskrifter som sukkerproduktion, boligforhold, føde, retsstilling, straffe, ægteskabsforhold, religion og så videre. Hertil kommer det andet og kortere afsnit om plantagerne, deres størrelse og produktionsapparat samt om deres hvide forvaltere, hvis moralske habitus og opførsel Brady er temmelig kritisk overfor. Endelig omfatter afhandlingen en meget kortfattet tredje del om Dansk Vestindien i almindelighed og Sankt Croix i særdeleshed.

Arnold Highfields tilgængeliggørelse af det værdifulde kildeskrift vil sikkert blive værdsat, såvel blandt historikere med interesse for negerslaveriet i dets sene fase som blandt slavernes efterkommere på Sankt Croix.

Erik Gøbel

INGEBORG CHRISTMAS-MØLLER og GORM BRUUN HANSEN (red.): Himmelev sogns historie. Roskilde Museums forlag 1995. kr. 225.

Det kan vel med føje diskuteres, om sognet i dag her mod slutningen af det 20. århundrede er en meget betydningsfuld del af vor tilværelse. Kommunalreformen opbrød for alvor de gamle kommuner (ofte lig med pastoraterne), der dog havde været rammen om selvforvaltning og foreningsaktiviteter siden 1800-tallet. I store dele af landet, hvor urbaniseringen er slået igennem, kan allerede de snart bedagede »storkommuner« forekomme utilstrækkelige rum for den moderne tilværelse. Denne udvikling forhindrer dog ikke, at der fortsat er livskraft i en meget etableret genre indenfor lokalhistorien – sognehistorien. Der er måske en pointe her. Netop fordi man går til historien, så finder man også den mest historiske enhed frem som det geografiske genstandsfelt, man behandler. I det foreliggende tilfælde – Himmelev ved Roskilde – har man endvidere valgt den nedarvede disposition – et afsnit om geologi og naturhistorie som optakt til ærkæologien, så frem over kirken til landbosamfund og landboreformer og så op i 1800- og 1900-tallet en bredere vifte af emner. Der er et afsnit om besættelsen, ikke overraskende om en nyskabelse som Risø og helt forventeligt et afsluttende kapitel: »Fra landby til forstad«.

Når man indledningsvis har bestemt Himmelev sogns historie som næsten overraskende traditionelt disponeret, så har det utvivlsomt en nær sammenhæng med bogens tilblivelse. Den er et kollektivt projekt, iværksat i 1986 på lokalt